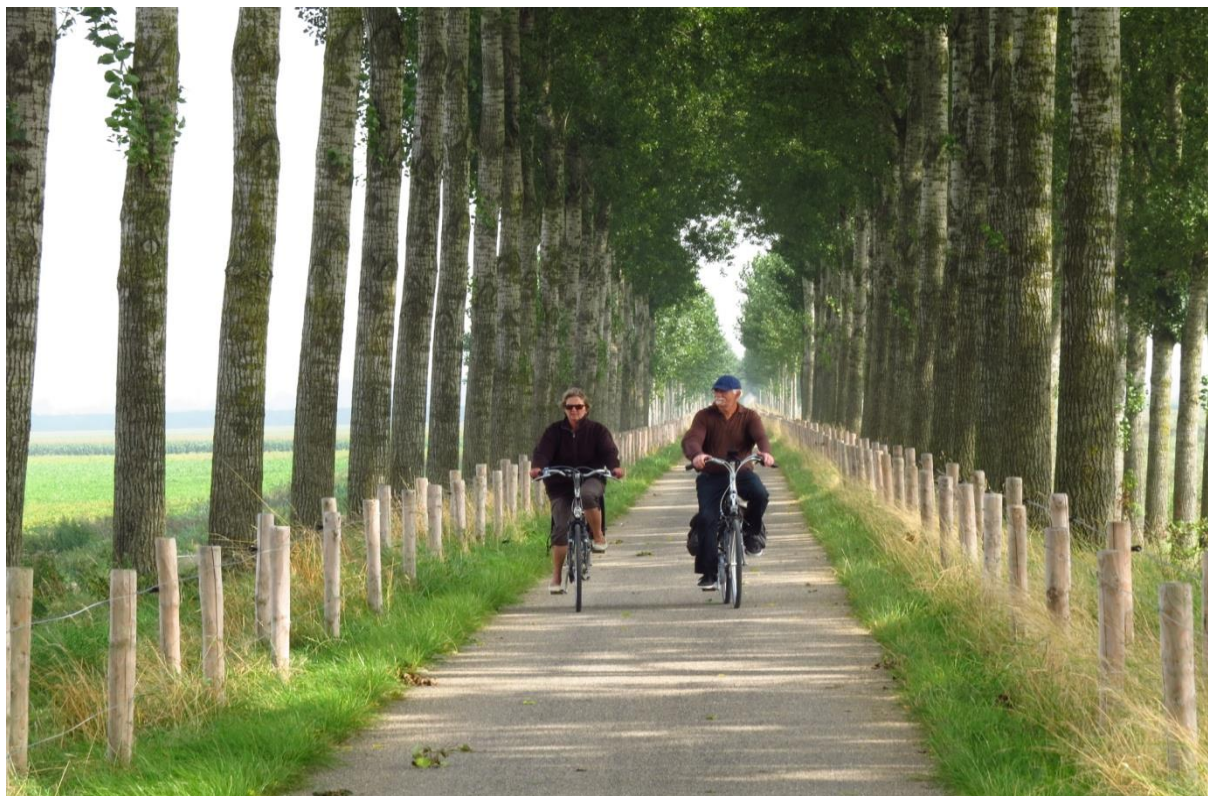

FIETSPAD KONINGSDIJK

Aanbevelingen natuur- en landschapsbeheer. 06/03/2015

I. Inleiding-situering.

Eind 2012 werd gestart met de aanleg van het fietspad op de kruin van de Koningsdijk, een grensdijk die de verbinding vormt tussen De Klinge (vanaf fort Bedmar) en Nieuw Namen/ Kieldrecht (zie onderstaand situeringskaartje).

De dijk dewelke dateert uit 1648, vormt een onderdeel van het Europees Interreg project "Staats-Spaanse Linies" dat de Provincie samen met de provincie West-Vlaanderen en Zeeuws Vlaanderen indertijd heeft uitgewerkt.

Bij de aanleg van het fietspad werd eveneens vooropgesteld dat de natuur- en landschapswaarden over dit 4 km lange traject dienden opgewaarderd te worden.

Onderstaande beheermaatregelen vormen haalbare voorstellen die in samenwerking met de gebruikers kunnen uitgewerkt worden. Overleg met de lokale besturen, zijnde het Polderbestuur Land van Waas (als eigenaar), de gemeente St Gillis Waas en voornamelijk met de betrokken landbouwers, is in dit verband essentieel.

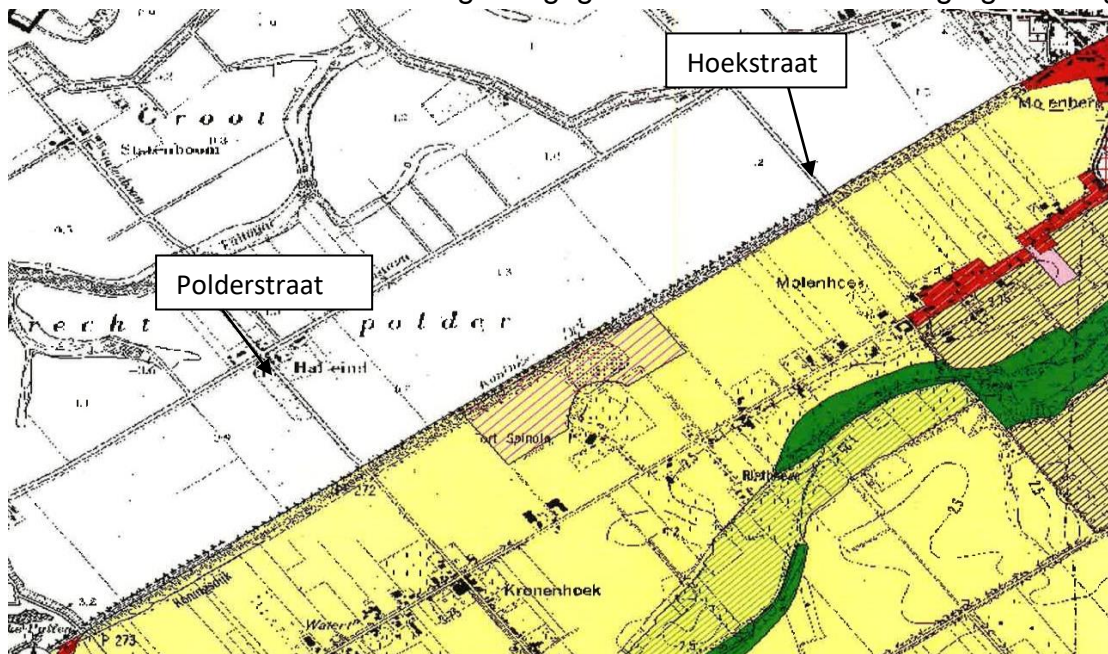
Wellicht vormt het afsluiten van beheerovereenkomsten botanisch beheer met de Vlaamse Landmaatschappij de sleutel voor het specifiek te voeren dijkbeheer.

Fietstraject op Koningsdijk (gele lijn)

II. Juridisch-Planologische context.

Het gehele dijklichaam met bijhorende rietkraag en grasland bevindt zich volgens het gewestplan in agrarisch gebied. Ten zuiden van de dijk tussen de Polderstraat en Hoekstraat bevindt zich een ontginningsgebied met nabestemming agrarisch gebied.

Bestemmingen gewestplan

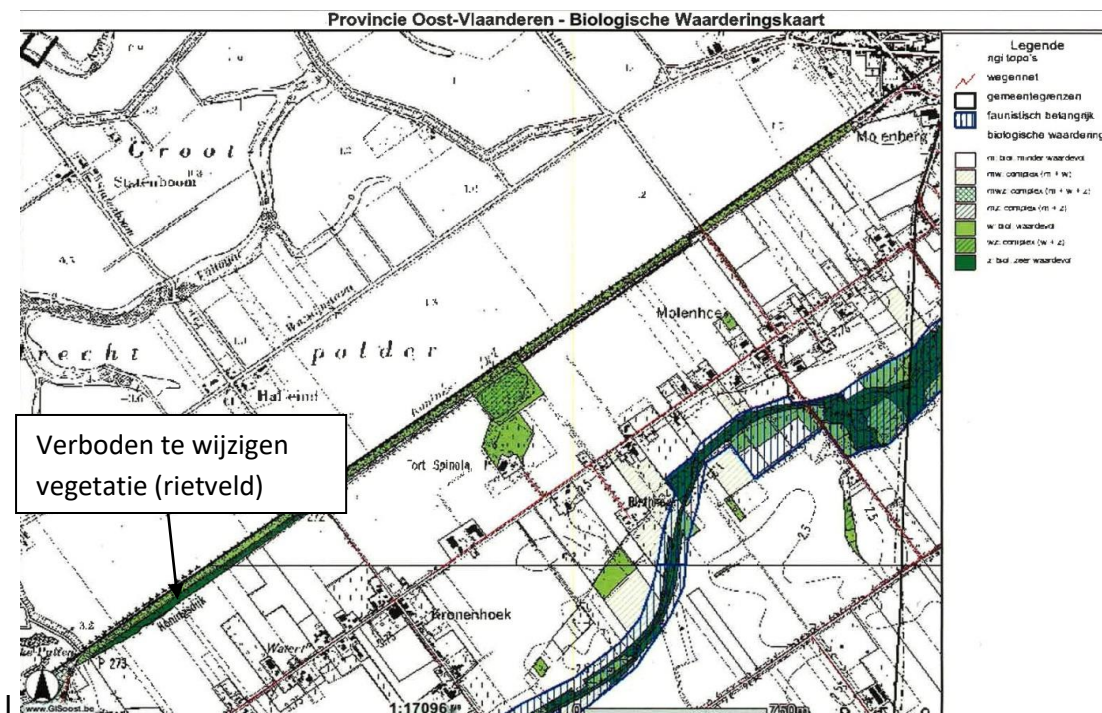
In verband met de aanwezige vegetatie kan worden vermeld dat conform het Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu de artikels 7 en 8 van toepassing zijn.

Artikel 8 handelt over de vergunningsplicht voor het wijzigen van de kleine landschapselementen en bijhorende vegetatie.

De gehele dijk wordt beschouwd als een klein landschapselement. Dit betekent dat voor elke wijziging van de vegetatie (ploegen, frezen, gebiedsdekkend gebruik van herbiciden,.....) een natuurvergunning noodzakelijk is (met uitzondering van deze handelingen die door een stedenbouwkundige vergunning worden geregeld op voorwaarde dat het advies van het Agentschap Natuur en Bos werd gevraagd).

Artikel 7 bepaalt dat het verboden is om bepaalde vegetaties te wijzigen. Een uitzondering hierop kan worden bekomen vanwege de Minister (in de praktijk wordt dit geregeld door de buitendienst van het Agentschap Natuur en Bos).

Voor de Koningsdijk geldt een specifiek **verbod tot wijzigen van de aanwezige rietvegetaties. Vooral het rietveld dat zich tussen de dijk en de waterloop bevindt beginnend vanaf fort Bedmar en gekarteerd is als "Mr" conform de biologische waarderingskaart, is een strikt verboden te wijzigen vegetatie (zie onderstaand kaartje biologische waardering).** Dit gedeelte is aangeduid als biologisch zeer waardevol (donkergroene kleur) terwijl het gehele dijklichaam over de gehele lengte aangeduid is als biologisch waardevol (lichtgroene kleur).

Kaartje van de biologische waarderingskaart met aanduiding van het verboden te wijzigen rietveld

III. Belangrijkste natuur- en landschapselementen + wenselijke maatregelen

Als voornaamste natuurwaarden onderscheiden we de grazige vegetatie van de taluds (voornamelijk de zuidelijk georiënteerde zijde) met bijhorende wegberm; de bomenrijen en de vroegere "dijkputten" + aanpalende waterloop. Voornamelijk de **zuidelijk georiënteerde zijde van de dijk is interessant omdat zich hier een specifieke, thermofiele vegetatie kan ontwikkelen en van belang is voor de ontwikkeling van een vlinderrijk biotoop.**

Uit de studie "Prioritaire soorten en biotopen" die het provinciebestuur Oost-Vlaanderen heeft laten opmaken in het kader van het provinciaal natuurbeleid, blijkt dat het gebied van belang is voor de volgende soorten:

- de **argusvlinder**: een prioritaire vlindersoort

- de **greppelsprinkhaan**: een symbolsoort

Verder staan **dijken** als typisch biotoop vermeld vermits ongeveer 40% van de oppervlakte aan Vlaamse dijken in Oost-Vlaanderen terug te vinden is.

1. Het dijklichaam (taluds inbegrepen)

Het dijklichaam omvat de kruin (waarop het fietspad werd aangelegd) en 2 taluds: een zuidelijk en noordelijk geëxposeerd talud. De houtige begroeiing bestaat uit drie tot vier rijen Canadapopulier (zie verder) en een aantal verspreid voorkomende wilgen en zomereiken, vooral aan de voet van het zuidelijk talud.

De graslandvegetatie wordt momenteel overwegend extensief begraasd met runderen. Enkel de taluds in het meest noordoostelijk gedeelte (vanaf de Hoekstraat tot Nieuw Namen) liggen er verruigd bij wegens het achterwege blijven van enig maai- of begrazingsbeheer.

Vanuit ecologische invalshoek vormt het zuidelijk gericht talud veruit de beste potenties voor de ontwikkeling van een hogere biodiversiteit (warmteminnende vegetatie+ potenties vlinderbiotoop).

Door een gericht beheer (geen bemesting, ecologische begrazing of maaien met afvoer van het maaisel, geen pesticidengebruik,...) kan zich hier een interessante bloemrijke vegetatie ontwikkelen bestaande uit warmteminnende soorten zoals tijm, wilde marjolein, donderkruid enz doch ook andere soorten zoals wilde peen, reukgras, Wilde margriet enz.

Zoals eerder gezegd zal zich eveneens een interessante fauna van deze vegetatie ontwikkeling mee ontwikkelen. Hierbij wordt in eerste instantie gedacht aan het herstel van bepaalde vlindersoorten met de Argusvlinder voorop als prioritaire soort voor Oost-Vlaanderen alsook andere soorten zoals Kleine vuurvlinder, dikkopjes, blauwtjes en vele andere ongewervelden.

Wenselijke acties:

1. betreffende het zuidelijk geëxposeerd talud:

Specifiek voor vlindersoorten (o.a.Argusvlinder): éénmaal per jaar gefaseerd maaien met afvoer van het maaisel.

Dit houdt in dat afwisselend de helft van het talud wordt gemaaid. Het meest ideale is om het ene jaar de bovenste helft te maaien en de onderste helft met rust te laten en het daaropvolgende jaar het omgekeerde te doen (onderste helft maaien en bovenste helft met rust laten).

Ook de aanleg van een aantal steenachtige en zandige open plekken zijn noodzakelijk voor vlinders (opwarming tijdens de ochtenduren).

Er wordt best laat op het seizoen gemaaid (juli/augustus) zodat de bloemdragende kruiden hun levenscyclus kunnen vervolledigen door zaadvorming. Deze kruiden zijn belangrijk als nectarbron voor vlinders.

Belangrijk is ook dat het maaien gebeurt op een warme zonnige dag in de namiddag zodat volwassen vlinders niet worden meegemaaid of platgedrukt.

Het maaien kan ook worden vervangen door een periodieke begrazing (ook wel schok- of stootbegrazing genoemd) met schapen of **jonge** runderen afgewisseld met perioden van rust om de vegetatie te laten herstellen en tot bloei en zaadvorming te laten komen.

Rekening houdend met de huidige gebruikers en hun inzetbare jongvee, is het bij voorkeur aangewezen om bij een akkoord deze landbouwers in te schakelen.

De begrazingsperiode verloopt tussen 1 april en 1 november. Deze "schokbegrazing" gebeurt door een kudde van minimum 20 tot maximum 35 schapen per ha of 8-10 jonge runderen.

Volwassen runderen worden best niet ingezet omdat deze de vegetatie (en de dijk op zich) met dergelijke hellingsgraad zouden beschadigen door te sterke vertrapping. De begrazingsdruk kan na evaluatie desgevallend aangepast worden.

Schokbegrazing werkt als volgt: gedurende een periode van 4 weken verblijft de schaapskudde of de jonge runderen in één begrazingsblok tot alles is afgegraasd, gevolgd door 8 weken rust.

Deze vorm van begrazing heeft hetzelfde effect als een rondtrekkende schaapskudde met herder. Na de rustperiode kan opnieuw een schokbegrazing in hetzelfde begrazingsblok worden toegepast. Gelijktijdig kan een tweede of derde begrazingsblok worden gestart. **Belangrijk is dat de rustperiode van 8 weken wordt gerespecteerd.** Er mag op de percelen niet worden bijgevoerd, tenzij in uitzonderlijke omstandigheden met name voor een beperkte bijvoeding van dieren met lammeren.

In onderling overleg mogen bepaalde delen (vb. als startbeheer) worden gemaaid, mits de voorwaarde dat het maaisel binnen de 10 dagen wordt afgevoerd.

De inrichting van de begrazingsblokken vereist echter wel de plaatsing van bijkomende afrasteringen.

Er mogen in geen geval meststoffen of chemische bestrijdingsmiddelen (herbiciden, pesticiden) worden gebruikt.

Medicinale middelen voor de gezondheidstoestand van de dieren is wel toelaatbaar.

Verder zou het wenselijk zijn dat de meest zuidelijke bomenrij bestaande uit canadapopulier (zie verder) na een eerstvolgende kapping niet zou worden heraangeplant zodat de grazige vegetatie zich verder optimaal zou kunnen ontwikkelen zonder te veel schaduw.

Vermits er over de grootste lengte van de dijk recent bomen werden aangeplant die niet zomaar op korte termijn kunnen worden verwijderd, zou

het hoog opsnoeien of desgevallend een dunning een mogelijke oplossing kunnen bieden.

2. betreffende het noordelijk gerichte talud

Het noordelijk gerichte talud (kant gericht naar Nederland) mag ofwel worden gemaaid met afvoer van het maaisel ofwel extensief worden begraasd met 10 schapen per ha ofwel 3 jonge runderen of 1 grootvee-eenheid per ha.

Periodieke begrazing kan ook hier worden toegepast maar zal zoals reeds eerder gezegd een minder waardevolle vegetatie genereren in vergelijking met het zuidelijk gericht talud.

3. dijkputten

Met dijkputten wordt bedoeld de brede vlakke stroken die zich bevinden tussen het dijklichaam en de waterloop welke evenwijdig loopt met de dijk. Het betreft ondiepe laagtes die waarschijnlijk in de loop der tijd deels werden omgezet tot grasland (lichtjes opgehoogd).

Acties voor de dijkputten met rietvegetatie:

De laagst gelegen dijkputten zijn steeds zeer vochtig gebleven en hebben zich ontwikkeld tot een **rietvegetatie die zoals eerder gezegd een verboden te wijzigen vegetatie vormt (zie juridisch planologische context).**

Er dient te worden opgemerkt dat deze verboden te wijzigen vegetatie niet is afgesloten voor grazend vee. De runderen kunnen er vrij in en uit lopen en beschadigen duidelijk deze rietvegetatie.

Wanneer deze begrazing gebeurt over een gans jaar dan heeft dit een negatief effect op de rietvegetatie en de aanwezige populaties broedvogels die aan rietbiotopen gebonden zijn. Sommige van deze soorten zijn europees beschermd zoals bijvoorbeeld de Blauwborst en de Bruine kiekendief.

Deze wettelijk beschermde rietvegetatie dient afgerasterd te worden zodat er geen grote grazers in het gebied kunnen verblijven. Het gaat om de strook tussen fort Bedmar en de Polderstraat (ca 30 meter breedte en 800 meter lengte).

Op sommige plaatsen komt spontane wilgenopslag tot ontwikkeling dat best in omvang beperkt wordt gehouden anders gaat de waardevolle rietvegetatie op een spontane manier omgevormd worden tot wilgenstruweel, hetgeen eveneens niet wenselijk is.

Op één plaats is een veedrinkpoel aanwezig die best voor het grootste gedeelte (4/5) zou worden afgesloten voor drinkend vee.

Eventueel kan worden overwogen om gedurende een korte periode in het najaar (één maand zijnde september of oktober) 2 à 3 runderen toch toe te laten zodat wat meer structuurvariatie ontstaat alsook strooiselvorming en wilgenopslag kan worden ingeperkt. Dit vergt echter strikte afspraken met de beheerder die best in een overeenkomst wordt opgenomen

Mogelijke acties voor de dijkputten met grasland:

De overige dijkputten bestaan uit grasland en worden momenteel begraasd op een vrij intensieve manier. Er wordt nog extra bijgevoerd en bemest.

- ofwel maaien (één à twee maal per jaar) zonder bemesting met afvoer van het maaisel
- ofwel extensieve begrazing met 10 schapen per ha ofwel 3 jonge runderen of 1 grootvee-eenheid per ha zonder bemesting, zonder bijvoeding en zonder pesticidengebruik.
- indien ook hier wordt gekozen voor specifiek vlinderbeheer kan ook hier éénmaal per jaar gefaseerd gemaaid worden (met afvoer maaisel) zoals op het zuidelijk geëxposeerd talud.

4. bomenrijen

De aanwezige bomenrijen op de dijk vormen aspectbepalende landschapselementen in het omliggende polderlandschap. Er zijn momenteel overwegend jonge populieraanplantingen aanwezig; enkel in het voorste gedeelte het dichtst bij De

Klinge bevindt zich een kaprijp populierenbestand bestaande uit 3 rijen over een lengte van enkele honderden meter.

Vanuit ecologisch standpunt is het wenselijk om op termijn deze bomen te vervangen door inheemse soorten zoals zomereik of grauwe abeel. Hierdoor zal de biodiversiteit sterk toenemen vermits veel meer soorten voorkomen op inheemse bomen.

Zoals reeds eerder gezegd zou de meest zuidelijke bomenrij na kapping best niet meer worden heraanplant teneinde op deze plaats een bloemenrijke dijk met warmteminnende soorten te laten ontwikkelen. Deze bomenrij kan desgevallend gecompenseerd worden aan de noordzijde. Indien dit niet mogelijk is, kan ook een dunning of het hoog opsnoeien een oplossing bieden.

5. waterloop

Parallel met de dijk is een waterloop aanwezig die tijdens de Spaanse oorlog fungeerde als transportwaterweg. Momenteel zorgt ze voor de ontwatering van een groot gedeelte van de aanpalende landerijen. De oeverzones zijn begroeid met een goed ontwikkelde rietkraag.

Op een aantal plaatsen wordt deze rietkraag onvoldoende beschermd tegen grazend vee.

Het is tevens wenselijk dat wanneer toekomstige slibruiming worden uitgevoerd, het slib niet op deze rietvegetatie zou worden gedeponerd.

Hierdoor krijgt men ongewenste ophogingen en oeverwallen die de verruiging en de ontwikkeling van houtige opslag verder in de hand werken. Bovendien is dit nefast voor de afwatering en het broedvogelbestand.

Het spreekt vanzelf dat bij het ruimen best niet in de rietvegetatie wordt gereden.

wenselijke acties:

- plaatsen van degelijke afsluitingen zodat de rietkraag voldoende beschermd wordt tegen grazend vee
- geen slibdeponie op de rietvegetatie bij slibruiming
- niet met zwaar materieel in de rietvegetatie rijden
- ontwikkeling van houtige begroeiingen controleren (afzetten tot aan het maaiveld)

6. Ontginningsput

Door de ontginning van zand in het ontginningsgebied ter hoogte van het fort Spinola ontstond een vrij omvangrijke, aantrekkelijke waterplas. Conform de nabestemming (agrarisch gebied) wordt deze put momenteel in snel tempo opgevuld. Hierdoor gaat een aantrekkelijk landschapselement met ecologische potenties verloren.

Tijdens het plaatsbezoek werd immers vastgesteld dat diverse soorten watervogels zich reeds hadden gevestigd in het gebied, zowel als broedvogel als doortrekker/overwinteraar.

Het is mogelijks een aandachtspunt voor toekomstige nieuwe zandwinningen op deze locatie.

7. fietsberm - zwerfvuil

Langs beide zijden van het aanwezige fietspad (verhard met asfalt) en de aanpalende afsluiting bevindt zich een grazige berm met een breedte van ongeveer 0.5 meter.

Conform het Bermbesluit dienen deze bermen te worden beheerd volgens de volgende bepalingen:

- eerste maaibeurt na 15 juni; een tweede maaibeurt na 15 september. De berm die aansluit bij het zuidelijk talud wordt best meegenomen in het gefaseerd maaibeheer ten voordele van de ontwikkeling van vlinderbiotoop.
- afvoer van het maaisel binnen de 10 dagen: dit is zeer belangrijk. Indien het maaisel blijft liggen, ontstaan verdere verruiging met ontwikkeling van stikstofminnende planten zoals Brandnetel en Akkerdistel;
- verbod van gebruik van pesticiden;

Het maaien met een maaibalk, aangepast aan de huidige breedte of met een bosmaaier of schijfmaaier met verwijdering van het maaisel wordt geprefereerd boven andere technieken zoals het klepelmaaien omdat bij deze laatste het afhalen van het maaisel moeilijker wordt. Bovendien is dit nefast voor het herstel van vlinderpopulaties.

Over het gehele fietstraject komt zwerfvuil voor, vooral dan ter hoogte van de info/rustpunten. Het plaatsen van enkele vuilnisbakken ter hoogte van deze infopunten kan worden overwogen.

Samenvatting van de wenselijke maatregelen:

- 1. het zuidelijk georiënteerd talud:** gefaseerd maaien (meest wenselijk) of stootbegrazing in functie van de ontwikkeling als vlinderbiotoop.
- 2. de rietvegetaties:** afsluiten van de verboden te wijzigen rietvegetatie (bindend wegens wettelijke bepalingen); geen slibdeponie en niet inrijden met machines
- 3. de grazige dijkputten + noordelijk talud:** maaien met afvoer maaisel of extensief begrazen. Ook hier kan (geheel of delen van) worden gekozen voor het gefaseerd maaien ten voordele van vlinderpopulaties door gefaseerd maaien.
- 4. bomenrijen:** meest zuidelijke rij op termijn niet heraanplanten; bestaande hoog opsnoeien of dunnen. De populieren vervangen door inheemse soorten op termijn.
- 5. veedrinkpoel:** voor 4/5 afsluiten zodat vertrappeling door vee wordt voorkomen.
- 6. bermbeheer:** met afvoer maaisel. Best de berm aansluitend op het zuidelijk talud inschakelen in het gefaseerd maaibeheer.
